

afgevoerd.¹ Elders in Friesland had het de bezetter vaak veel moeite gekost om de nodige spitters bijeen te krijgen. Daar waren, aldus P. Wybenga, 'razzia's' gehouden . . . Op wie probeerde te vluchten, werd geschoten. Het is onmogelijk na te rekenen hoeveel slachtoffers daarbij gevallen zijn, maar het waren er tientallen.²

Men ziet: met betrekking tot het aantal spitters dat de Duitsers in de laatste drie maanden van '44 in de provincies Gelderland, Overijssel, Drente, Groningen en Friesland in handen kregen, zijn onze gegevens verre van volledig; telt men de cijfers op die wij in deze paragraaf konden vermelden, dan komt men tot een totaal van bijna vijftigduizend – het werkelijke totaal is vermoedelijk niet onaanzienlijk hoger geweest.

Het westen

Gelijk al vermeld, vonden in het westen de eerste razzia's om spitters bijeen te krijgen op 7 oktober plaats in de steden Utrecht en Amersfoort.³

In Amersfoort werd daarbij als list gebruikt dat 's morgens in de vroege luchtalarm werd gegeven. Terwijl ieder binnenshuis bleef, organiseerden de Duitsers de afzetting van de straten met diverse militaire eenheden. Vervolgens lieten zij het veilig-signaal geven en toen de bevolking nadien op straat kwam, werden alle mannen van zeventien tot vijftig jaar opgevangen en weggevoerd; 'de meesten hunner hadden', aldus pater S. Stokman, 'geen kleding, dekking of schoeisel bij zich.'⁴ Naar wij aannemen, heeft het element van verrassing er toe bijgedragen dat de bezetter in Amersfoort naar verhouding een groot deel van de mannen in de betrokken leeftijdsgroep in handen kreeg: ca. zesduizend op een geschat totaal van zeventienduizendzevenhonderd. In Utrecht was de Duitse buit geringer: vijf-en-vijftighonderd mannen op een geschat

¹ In eerste instantie ook uit Grouw dat medio oktober tweehonderd spitters had moeten leveren en waar zich nog twintig méér hadden aangemeld. ² P. Wybenga: *Bezettingstijd in Friesland*, dl. III (1978), p. 287. ³ In Gorinchem werd op 3 oktober een razzia gehouden maar deze had een ander karakter: een eenheid van de *Waffen-SS* arresteerde er ruim honderd mannen wier namen en adressen vermoedelijk stonden op een lijst van anti-Duitse inwoners welke de burgemeester van Gorinchem, een NSB'er, geruime tijd eerder aan de *Ortskommandant* had verstrekt; van die ruim honderd werden omstreeks zestig aan de IJssellinie tewerkgesteld maar drie-en-veertig kwamen in concentratiekampen in Duitsland terecht waar zij op vier na bezweken. ⁴ S. Stokman: *Het verzet van de Nederlandse bisschoppen*, p. 138.